

rassa ja ihmettelevän miksi he niin tekevät. Käsite sisältää ajatuksen, että kansalla tai ihmisillä on oikea koti, jonne muualla olevat kaipaavat tai jonne heidän pitäisi kaivata. Hepreassa on kyllä sanonta ”ensi vuonna Jerusalemissa”, mikä sekin kuulostaa erikoiselta mutta sanonta lienee sentään pari tuhatta vuotta vanha. Vastaavaa sanontaa ei ole muissa kielissä, tosin Tšehovin *Kolmessa sisaressa* Irina kaipaa ”Moskovaan, Moskovaan”, mutta hän ei ole ulkomailla vaan mielestään tylsällä Venäjän maaseudulla.

Samalla tavoin kuin englantia puhutaan eri maissa ympäri maailmaa, myös venäjää puhu-

taan nykyään eri puolilla eivätkä kaikki venäjänkieliset ole venäläisiä, samoin kuin englantia puhuvat eivät aina ole englantilaisia. Kirjan toimittajat tunnistavat diasporisen koti-käsitteen ongelmat todetessaan, että hyökkäys Ukrainaan on järkyttänyt sitä. Venäjän hyökkäyssota on antanut pahan iskun venäjän kielelle ja venäläiselle kulttuurille kaikkialla, ei vain Ukrainassa.

Simo Mannila

Venäjän hyökkäyssodan taustoja perkaamassa

Jade McGlynn: *Venäjän sota*. Jyväskylä: Docendo, 2023. 299 s. ISBN 9789523826588

Lontoon King’s Collegen Venäjä-tutkija Jade McGlynnin teos *Venäjän sota (Russia’s War)* käsittelee tavallisten venäläisten suhtautumista sotaan. Aluksi todettakoon, että aihe ei ole helpoimmasta päästä, sillä vanha sanonta ”sodan ensimmäinen uhri on totuus” on valitettavan paikkansa pitävä. Lisäksi autokraattisesti hallitulla Venäjällä vallitseva sotasensuuri sekä sodan arvostelemisen rikosoikeudellinen rangaistavuus vaikeuttavat venäläisten sotaa koskevien todellisten asenteiden arvioimista.

Kirjan otsikon mukaisesti McGlynn esittää Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan olevan ennen kaikkea venäläisten sota, eikä yksinomaan Putinin tai Kremlin sota, kuten venäläiset liberaaliopposition edustajat tai monet lännessä ajattelevat. McGlynnin mukaan myös tavalliset venäläiset ovat osasyllisiä sotaan, koska osa heistä kannattaa sotaa ja enemmistö antaa sille hiljaisen hyväksyntänsä. Hänen mukaansa on epätodennäköistä, että venäläiset kannattaisivat hyökkäyssotaa tai hyväksyisivät sen vain sodan kritisoinnin ja mielenosoittamisen rangaistavuuden takia; onhan Ukrainassakin tehty kaksi vallankumousta (2004 oranssi vallankumous ja 2014 Euromaidan) viimeisen 20 vuoden aikana ”julmuuksien ja tarkka-ampujien edessä” (s. 49). Venäläisten mielenosoitukset sotaa vastaan ovat olleet vaatimattomia tai peräti olemattomia myös niissä maissa, joihin kymmeniä tuhansia venäläisiä on asettunut asumaan sodan alkamisen jälkeen. Lisäksi McGlynnin mukaan kahdella suosituimmalla venäläisellä liberaalilla Telegram-kanavalla, Aleksei Navalnyin kanavalla

ja Toporilla, Ukrainan sota tai ukrainalaisten ahdinko ei ole näkynyt merkittävästi edes hyökkäyssodan alkamisen jälkeen.

Venäjän sota etenee siten, että kirjan ensimmäinen puolisko esittelee hyökkäyssodan – ja Putinin – kannatusta kyselyiden valossa, sodan terminologiaa ja narratiiveja (”sotilaallinen erikoisoperaatio” vs. ”sota”) sekä Kremlin massamedian kautta välittämää sotaa ja venäläisten toimintaa oikeuttavaa propagandaa. Kirjan toisessa osassa puolestaan selvitetään miksi sotaa kannattavat viestit saavat Venäjällä niin paljon vastakaikua tavallisten venäläisten keskuudessa.

Argumenttiansa tueksi McGlynn analysoi media-aineistoja sekä tarjoaa otteita henkilöhaastatteluista. Hän esimerkiksi latsi kaiken Telegram-datan 16 hyvin suosituilta ja erilaiselta kanavalla noin kolmen kuukauden ajalta analysoidakseen miten niillä puhutaan hyökkäyssodasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Näihin liittyvistä havainnoista McGlynn kuitenkin kertoo valitettavan suurpiirteisesti, mikä on ymmärrettävää teoksen populaariluonteen vuoksi, mutta jättää myös avoimeksi monia kysymyksiä. Henkilöhaastatteluissa pääsevät vuorostaan ääneen niin Venäjä-asiantuntijat kuin sotaa tukevat venäläisasiantuntijat, propagandistit ja tavalliset venäläisetkin. Telegram- ja haastatteluaineistot tuovat mukavan ja mielenkiintoisen lisän teokseen etenkin lukijoille, jotka ovat seuranneet Ukrainaa ja Venäjää pidempään.

McGlynn myös haastaa joitakin yleisiä totuuksina pidettyjä käsityksiä sodan kannatukseen liittyen. Yksi niistä on sodan ja Putinin suosiota mittaavien kyselyiden totaalinen epäluotettavuus alhaisten vastausprosenttien takia: on esitetty, että koska hyökkäyssodan kannatusta mittaa-

viin kyselyihin vastaa Venäjällä vain noin 5–10 % tavoitelluista vastaajista, kyselyissä ovat yliedustettuina sodan ja Putinin hallinnon kannattajat. Tämän argumentin mukaan suurin osa hyökkäyssodan vastustajista jättäisi vastaamatta kyselyihin ”väärän” vastauksen antamisen pelossa ja näin ollen sodan kannatus olisi todellisuudessa huomattavasti matalampaa. McGlynn pitää tätä kuitenkin epätodennäköisenä selityksenä hyökkäyssodan suosiolle Venäjällä, koska näillä kriteereillä monissa demokraattisissa yhteiskunnissakin tehtävät kyselyt olisivat epäedustavia. Esimerkiksi Yhdysvalloissa puhelinkyselyiden vastausprosentit ovat olleet laskussa pitkään ja ovat tätä nykyä samaa luokkaa Venäjällä tehtävien puhelinkyselyiden kanssa, eli noin 5–10 %. Lisäksi hän huomauttaa, että hyökkäyssotia on kannatettu laajasti myös demokraattisissa yhteiskunnissa: esimerkiksi enemmistö yhdysvaltalaisista ja briteistä tuki vuonna 2003 alkanutta Irakin sotaa. Toinen mielenkiintoinen näkemys on McGlynnin argumentti Venäjän propagandan toimintaympäristöstä. Yleisen käsityksen mukaan Kremlillä on tiukka kontrolli Venäjän massamediaista. McGlynn kuitenkin esittää Venäjän propagandakanavien olevan riippuvaisia niiden tuottaman sisällön suosiosta. Esimerkiksi koronapandemian aikana Kremlin aloittamasta rokotuskampanjasta huolimatta venäläiset olivat haluttomia ottamaan rokotetta, mutta Ukrainaa koskevan viestinnän kohdalla vastaavaa kriittisyyttä ei ollut. McGlynnin mukaan syy on se, että ”monet venäläiset ovat halunneet kuulla Kremlin ’Ukraina-tarinan’ vuodesta 2014 lähtien” (s. 111).

Hienoisenä kritiikkinä McGlynnin teosta kohtaan voisi mainita vertailevan näkökulman puutteen. Vaikka teos käsittelee nimenomaan venäläisten kannatusta hyökkäyssodalle, on esimerkiksi yhdysvaltalaisien kannatusta Yhdysvaltojen hyökkäyssodalle Irakiin tutkittu melko runsaastikin. Näiden sotien kannatuksen dynamiikassa on ainakin pintapuolisesti monia yhtymäkohtia, kuten tiedonlähteiden merkittävä vaikutus sodan kannatukseen ja vastustukseen. Yhtäältä mielenosoitusten vähäisyyden ja sodan kannatusta mittaavien kyselyiden epäluotettavuuden osalta olisi voinut mainita vertailukohtana Iranin, jossa erittäin autoritaarisesta ja kovaotteisesta hallinnosta huolimatta on ollut viime vuosina valtavia hallinnonvastaisia mielenosoituksia ja mielipidekyselyiden mukaan enemmistö väestöstä haluaisi vaihtaa nykyhallinnon. Pienimuotoisen vertailevan näkökulman sisällyttäminen olisi tuonut lisää uskottavuutta McGlynnin argumenttien tueksi.

Tästä huolimatta McGlynnin teos tarjoaa kattavan yleiskatsauksen hyökkäyssodan taustoista sekä etenkin siihen liittyvistä narratiiveista. Kirja on lähteistetty kattavasti ja lukijaystävällisesti, minkä vuoksi teos toimii myös hyvänä haku-teoksena aiheeseen liittyvään keskusteluun ja tutkimukseen. *Venäjän sotaa* voikin suositella luettavaksi kaikille Ukrainan sodan taustoista kiinnostuneille ja se tulee toimimaan jonkinlaisena perusteoksena aihepiiriin tulevassa tutkimuksessa.

Eemil Mitikka
Helsingin yliopisto

Muinais-Venäjän myyteistä ja Itä-Euroopan valtaverkostoista

Jukka Korpela: *Muinais-Venäjän myytti. Kiovan Rus, Ukraina ja vanhan Venäjän historia.* Helsinki: Gaudeamus, 2023. 318 s. ISBN 9789523452084.

Professori Jukka Korpelan viime vuonna ilmestynyt teos *Muinais-Venäjän myytti* on kokeneen tutkijan syväluotaus Itä-Euroopan keskiaikaan sekä varhaiseen uuteen aikaan, jonka tuntemus on aina ajankohtaista Venäjältä ja sen poliittisista myyteistä kiinnostuneille. Myytit eli vakiintuneet uskomukset ovat nykyisessä länsimaaisessa korkea- ja populaarikulttuurissa usein kriittisen tarkastelun kohteina ja niiden purkamista tavoitellaan niin akateemisessa tutkimuksessa kuin

viihdeohjelmissakin, vaikka tilalle tuleekin uusia. Venäjällä kuitenkin ikivanhoista myyteistä pidetään kiinni. Toki uusiakin määrätietoisesti viljellään vuosisataisen perinteen mukaan palvelemaan valtion tarpeita sekä kotikentällä että maailmalla. Jatkumo 800-luvulle ja nykyisen Ukrainan seuduille ulottuvista muinaisajoista nykypäivään on ollut Moskovan historiosofian ja myyttipolitiikan kestävämpiä ja merkittävimpiä piirteitä.

Teoksessaan Korpela vie lukijaa aikamatkalle pitkin Dnepriä ja Volgaa nyky-Venäjän kansallisen myyttimaiseman alkulähteille. Sen keskiössä ovat muuttuvat tarinat itäslaavilaisten maakuntien keskinäisistä valtakamppailuista ja